

Werklozenbeleid of tewerkstellingsbeleid?

Tegen 1990: 1 op 4 actieven werkzoekend of werkloos?

De langdurige hoge werkloosheid is voor het huidige regime een steeds neteliger kwestie aan het worden. Niet alleen drukken de werkloosheidscijfers zwaar op de overheidsbegroting (123 miljard staatsinterventie op een totaal van 165 miljard voor de werklozenverzekering in 1983), maar zij dreigen ook een consensusverstoring te worden tussen de politici aan de macht en hun electorale achterban. Het is dus niet verwonderlijk dat alle mogelijke technieken worden aangewend om de officiële werkloosheidsstatistiek te drukken.

De werkloosheidscijfers van 31 juli jl. tekenen 25.000 werklozen meer aan dan de maand ervoor, zodat er op dit moment officieel 519.491 uitkeringsgerechtigde werklozen zijn. Reken daarbij een 300.000 werkzoekenden en je komt tot een 800.000 mensen die door het neo-liberale beleid een volwaardige job onthouden worden. Tussen 30 juni 1979 en 30 juni 1983 zijn ca. 83.000 jobs verloren gegaan. Reken daarbij de aangroei van de actieve bevolking met zowat 34.000 personen en je komt voor de jaren tachtig tot nu op een aangroei van de werkloosheid met zowat 118.000 eenheden.

De prognoses van het Planbureau voorzien voor de periode 1983-1988 nog eens een verlies van ca. 31.000 jobs per jaar, plus een jaarlijkse aangroei van de actieve bevolking met 16.000 eenheden. Tegen 1988 voorspelt het Planbureau een officieel werkloosheidscijfer van ongeveer 800.000. Reken hierbij de duizenden werkzoekenden, tewerkgestelde werklozen, dan mogen wij redelijkerwijze vooropstellen dat 1 miljoen landgenoten binnen zes jaar werkloos of werkzoekend is, of zowat 25% van de huidige actieve bevolking. Het inleveringsplan van de regering Martens V (maart jl.) voorziet officieel in het verlies van 40.000 arbeidsplaatsen.

Dat dit perspectief vol dynamiet zit is duidelijk, temeer daar de jonge generatie een steeds groter aandeel neemt in die cijfers. Het aandeel van de jongeren van 18 tot 25 jaar steeg in de werkloosheidsstatistiek van nog geen 15%

in 1970 tot nagenoeg 33% in 1982. Daarenboven blijven jongeren steeds langer werkloos en worden zij zo quasi onomkeerbaar gemarginaliseerd.

Deze werkloze jongeren worden op hun beurt ouder en krijgen de trieste eer opgevolgd te worden door nieuwe golven van jongere, verarmde werklozen zonder perspectieven, berustend of agressief, gevoelig voor demagogische lokroepen of provocaties.

Werkloosheid is niet alleen een kwestie van besparingen op de loonmassa, van een miljardenbelasting voor het overheidsbudget. Het is evenzeer sociaal-cultureel én psychologisch geladen voor de eerste betrokkenen, de werklozen, maar evenzeer voor de werkenden en het algemeen klimaat in geheel de samenleving. Vergeten we niet dat werken en werkloosheid probleem nummer één is in de geesten en harten van de bevolking. De machtsstructuren weten dat. Ze doen al het mogelijke om hún opvattingen daarover als de enige juiste en enig mogelijke voor te stellen en op te dringen. Met niet gering succes, tot in de arbeidersbeweging. Werken, werkloosheid en gezondheid zijn direct met elkaar verbonden realiteiten (cfr. onderzoek in de arbeidsgeneeskunde, de RVA, de Hobokense groepspraktijk, enz...). Reeds in de 19de eeuw en in de jaren dertig werd aangetoond dat economische recessie bij de bevolking het aantal zelfmoordpogingen doet stijgen, dat frustraties allerlei uitwegen zoeken.

Het neo-liberaal beleid behandelt de werklozen niet als slachtoffers van een situatie waarin zij schuld noch enige verantwoordelijkheid hebben, integendeel. Iedereen weet hoe repressief het overheidsapparaat optreedt t.o.v. werklozen. Zij zijn volledig overgeleverd aan de willekeur van een lokaal RVA-inspecteur in de interpretatie van het fameus schorsingsartikel 143. Wij verwijzen naar de wachttijd voor jongeren, naar het geld dat de werklozen verplicht worden uit te geven voor examens bestemd voor functies in overheidsdiensten die systematisch worden afgebouwd, naar de zes miljard besparingen door de invoering van 10% voorheffing op de belastingen van werklozen begin dit jaar.

De werkloosheid is het meest zichtbare van de aanval op de loonmassa in het kapitalistisch arbeidsbestel. Maar we zouden een grote fout maken de werkloosheid te isoleren van de globale strategie om de arbeidsverhoudingen om te woelen. Het is niet toevallig dat in de regeringsdiscussies die de voorstelling van de ontwerpbegroting 1985 voorafgingen, de 'deregulering' van de arbeidsmarkt hét stokpaardje is van de neo-liberalen.

Eén van die deregulerende operaties van de overheid is het systematisch nivelleren naar beneden van de arbeidsmarkt met gebruikmaking van het groot werklozenaantal. Dit beleid gebruikt de in een zeer zwakke positie gebrachte werklozen om nep-statuten uit te bouwen (op één jaar steeg het aantal in deze statuten tewerkgestelde werklozen met 20.000, om nu een totaalcijfer te bereiken van 105.000 tewerkgestelde werklozen). We denken

ook aan het deregulerend effect van de 130.000 pre-gepensioneerden die volgens de officiële propaganda moeten dienen om werklozen aan het werk te helpen maar die in feite een onderdeel zijn van rationalisatieprogramma's.

Reken daarbij het enorme belang dat het neo-liberaal overheidsbeleid hecht aan de invoering van deeltijds werk met inleveren (op dit moment zowat 60.000). Deeltijds werk vermindert de mogelijkheden om collectief aan belangenbehartiging te doen, en verhoogt de produktiviteit.

De werkenden onder grote druk

Als de neo-liberalen het roer in handen houden, dan mag men dus verwachten dat tegen 1990 25% of 1 op 4 werkloos zal zijn op basis van de huidige omvang van de actieve bevolking, wat een enorme druk zal betekenen op de bestaande maatschappelijke verhoudingen.

Maar ook voor diegenen die blijven werken, hangt de dreigende schaduw van de werklozen die het 'arbeidsreserveleger' vormen voor de werkenden tot meerdere macht en profijt van het patronaat.

In die condities die vnl. op het bedrijf en op het kantoor scherp ervaren worden, krijgen de neo-liberalen optimale kansen om niet alleen de werkenden financieel te doen inleveren maar ook de sociale verworvenheden van de werkende bevolking aan te tasten.

De *arbeidswetgeving* wordt op de helling gezet met neo-liberale recepten middels volmachten, decreten, koninklijke besluiten. Deze ingrepen zijn inderdaad zo fundamenteel dat ze wellicht op hevige tegenstand zouden stuiten van de vertegenwoordigers van de arbeidersbeweging in Vlaanderen, indien het normale parlementaire spel gespeeld zou worden. Het is dan ook niet toevallig dat christen-democratische en liberale excellenties zoals Martens en Gol openlijk dromen van het verder uitbouwen van een volmachtenbeleid.

Een aantal voorbeelden uit het neo-liberaal pakket. Om duidelijk te maken dat we niet voor de correcties staan maar te doen hebben met een fundamenteel reactionaire ingreep, verwijzen we naar hét koninginnestuk van de arbeidersbeweging in ons land, de *Arbeidswet van 1971* die een quasi onoverzichtelijk pakket beschermende wetten samenvat die sinds het einde van de 19de eeuw, na vaak harde strijd, tot stand zijn gekomen. We denken aan de wetten op de zondagsrust, de nachtarbeid, de vrouwen- en kinderarbeid en de arbeidsduur. Het zijn deze moeizaam verworven rechten die door het neo-liberale beleid frontaal worden aangevallen.

Nemen we het *K.B. nr. 225 'ter bestrijding van het overwerk'*. Dit K.B. vangt volledig het hoofdstuk over de *arbeidsduur*. Hierdoor wordt bijv. het ploegensysteem mogelijk waarbij er 11 uur per dag, 50 uur per week wordt gewerkt. Daaraan wordt als beperking gesteld dat de gemiddelde arbeids-

duur met hoogstens 65 uren per drie maanden mag worden overschreden. Een ploegarbeider of -bediende kan met dit K.B. gedurende 11 weken verplicht worden om 50 uur per week te werken. De 12de week kan men hem nog 36 uur prestatie vragen en de 13de week inhaalrust toekennen.

En wat als hij 65 uren teveel gewerkt heeft?

Deze zullen hem in de volgende drie maand als inhaalrust worden teruggegeven en dan pas uitbetaald. Overurenvergoeding wordt slechts uitbetaald als men die grenzen (65 uren teveel) nog eens overschrijdt.

Op het eerste gezicht lijkt het mooi dat overwerk gecompenseerd moet worden door inhaalrust. Maar de *periode* waarbinnen overwerk toegelaten is, wordt zo breed en de inhaalrust kan over een periode van zes maanden gespreid worden dat het patronaat met deze regeling de arbeidstijd kan aanpassen met het oog op de behoeften van de produktie. Is er veel werk, dan maar werken jongens tot 50 uur per week. Is er weinig werk, dan wordt de inhaalrust van stal gehaald.

Van betaald overwerk is er geen sprake meer. Trouwens, dit K.B. heeft niet alleen geen jobs opgeleverd, het heeft evenmin de overuren uitgeschakeld. Officieel werden tijdens de eerste vier maanden van 1984 286.558 overuren gepresteerd.

Nemen we een ander volmachtenbesluit: het K.B. nr. 179 betreffende '*het scheppen van arbeidsplaatsen door middel van een herschikking of aanpassing van de arbeidstijd.*' Het gaat hier om de zogenaamde '*experimenten Hansenne*'.

Om te beginnen wordt met dit K.B. een *parallel* wettelijk kader geschapen dat het patronaat toelaat af te kijken van wat Hansenne noemt 'hinderlijke bepalingen i.v.m. daggrens, zondagrust, of: de Arbeidswet van 1971 is een hinder voor het neo-liberaal beleid van patronaat en regering. Om de sociale wetgeving te ontwijken, wordt het patronaat daarenboven nog eens beloofd door financiële overheidstussenkomsten wanneer arbeidsduurverkorting overeenkomstig de patronale strategie tot loonverlies leidt. De tussenkomst bedraagt maximaal 17.500 frank per maand en per bijkomende aanwerving.

Vervolgens voorziet het K.B. 179 in een overheidstussenkomst ('Hulpfonds voor de experimenten tot aanpassing van de arbeidstijd') in de kosten die verbonden zijn aan de indienstneming van bijkomend personeel, beperkt tot het eerste jaar van het experiment. Ten hoogste 50% van het totale bedrag van de aanwervingskosten met een maximum van 12.000 frank per trimester en per bijkomende werknemer worden door het Fonds op zich genomen.

Het Fonds kan ten slotte optreden als een soort sluitingsfonds wanneer aan het experiment een einde wordt gemaakt. De lonen tijdens de opzegging of de opzeggingsvergoedingen van de werknemers die werden aangeworven ten gevolge van het experiment zijn dan ten laste van het Fonds, lees de overheid. (Het spreekt vanzelf dat in bedrijven en sectoren die kapitaalsintensief zijn en waar de arbeidslast relatief gering is, men er beter in slaagt de betrok-

ken arbeiders te overtuigen voor dergelijke experimenten. Zoals bij de olie-*raffinaderij R.B.P.*, waar de shiftwerkers nu gemiddeld drie dagen na een 12 uren per dag werken in een productiecyclus van 28 dagen. Dit gaat gepaard met inlevering van de gemeenschap en de betrokken arbeiders - o.m. na bijkomende aanwervingen (10) die door het Fonds mee gefinancierd worden).

Deze experimenten (gevoed door de voorstellen van Palasthy, die *veralgemening van ploegenwerk* betekenen) met daarbij deeltijdse arbeid, rechts-onzekerheid in het arbeidsstatuut door allerlei nieuwe statuten, zorgen dat de regering Martens V de deuren wagenwijd openzet voor machtsmisbruik van het patronaat dat daarbij steeds meer de lef heeft over de vakbonden heen te stappen naar de werknemer via patronale *personeelsdiensten* teneinde **hun** arbeidsstrategie erdoor te drukken. Vaak is chantage een efficiënt wapen via dreiging met sluiting en afdankingen.

Het bedrijfscorporatisme wordt via het neo-liberale beleid van Martens V en met de hulp van heelwat vakbondskringen een middel tot neutralisering van mogelijk arbeidersverzet.

De overheidssector is in ons land met zowat 800.000 tewerkgestelden een belangrijke tewerkstellingsfactor. Het is dan ook niet te verwonderen dat de neo-liberalen al het mogelijke doen om die sectoren van het staatsapparaat te ontvetten die de niet traditionele functies vervullen en die potentieel interessant zijn voor de privé-sector. Privatiseren wordt in de overheidssectoren voorbereid door aantasting van de tewerkstelling en de werkvoorwaarden in het algemeen. Het wegvallen bijv. van treinstopplaatsen zal voor 75% uitbestede worden aan privé-uitbaters ten nadele van de N.M.V.B. Privé-firma's staan, met de hulp van de neo-liberalen, te dringen om taken van post, telefoon en transport over te nemen.

Die neo-liberale strategie vindt vooral zijn boegbeeld in de persoon van minister van Verkeer en PTT, De Croo, die tussen 31 december 1981 en 30 juni jl. erin geslaagd is het personeelsbestand op zijn departement met 10% te verminderen. Vooral de spoorwegen zijn hiervan het slachtoffer, met een vermindering van 8.000 personeelsleden, de PTT telt 2.900 personeelsleden minder, de RTT 1.800, Sabena 1.700, de buurtspoorwegen 1.000, maritiem transport 560, ... Alles bijeen, op een paar jaar tijd, een geruisloze vermindering, via natuurlijke afvloeiingen die niet meer vervangen worden, van zowat 17.000 eenheden.

Daarenboven worden pogingen gedaan om rendabele delen van overheidsbedrijven in handen te spelen van de privé-sector. Ook op gemeentelijk vlak zet de privatisering zich steeds verder door (uitbesteden van planningsopdrachten aan privé-firma's, horecabedrijven in recreatiecultuurvoorzieningen overhevelen naar de privé-sector, enz...)

Een andere plaag die op de arbeidsmarkt alom woedt, is het zwartwerk. Gevoed door een verkeerde verdeelsleutel voor sociale zekerheidsbijdragen in verhouding tot het aantal tewerkgestelden worden arbeidsintensieve bedrijven, KMO's vooral, gedreven naar zwartwerk. Zodoende wordt, volgens schattingen, 15% van het B.N.P. gerealiseerd door het zwarte circuit.

In verslagen van de R.V.A. komen vnl. volgende sectoren steeds terug als het over zwartwerk gaat, nl. de bouw, horeca, textiel, landbouw. Nochtans mogen we stellen dat elke bedrijfssector op één of andere manier met zwartwerk te maken heeft, al was het maar via de onderaannemingscontracten.

Zwartwerk schept mede gunstige omstandigheden voor regering en partronaat om via experimenten Hansenne, bedrijfstijdverlengingen, veralgemening van ploegenwerk, heel het arbeidsbestel en dito wetgeving te dereguleren.

In vorige bladzijden mag duidelijk zijn dat we voor een neo-liberale strategie staan die op agressieve wijze het arbeidsbestel fundamenteel aan het omwoelen is. Dit beleid vindt zijn materiële grondslag in de kapitalistische herstructureringscrisis waarin de aanwending van de nieuwste technologieën het belangrijkste kenmerk is, zowel in de productie-, distributie-, overheids- en mediasector. Het perspectief om, via volautomatisch gestuurde systemen een quasi totale-totalitaire-controle te verkrijgen op de meerderheid van de bevolking wordt voor de heersende groepen een haalbaar perspectief. Deze controle veronderstelt dus ook werkloosheid, wat meteen aantoon hoe belangrijk de democratische dimensie is in de strijd tegen de werkloosheid in een periode van nieuwe technologische toepassingen. Werkloosheid is ook het vernietigen van het recht om creatief te participeren en inspraak te hebben in het maatschappelijk gebeuren (zonder daarom te stellen dat in het huidig bestel je er veel beter vanaf bent als je het geluk hebt werk te hebben).

Technologie verwerft functies die in staat zijn de menselijke capaciteiten te overtreffen als je ziet tot welke omvang aan gegevensverwerking (plus de snelheid waarmee dit gedaan wordt) de micro-elektronica op dit moment in staat is. Op basis hiervan verhoogt de produktiviteit enorm en is de technologie, toegepast in het huidig bestel, in staat tienduizenden arbeidsplaatsen te liquideren (auto-industrie, grafische industrie, technologie in traditionele industrietakken, de administratie, banken,...) en tegelijk via technologisch hoog ontwikkelde massamedia de uitgestotenen subjectief te binden aan het systeem. Vele studies wijzen erop dat tegen het jaar 2000 - binnen 15 jaar - 10 à 15% van het huidig werknemersbestand zal instaan voor de industriële productie. Berekeningen van Siemens bijv. tonen aan dat ongeveer 50% van het bediendenwerk geautomatiseerd kan worden.

Deze evolutie is een breuk met het type van ontwikkeling zoals wij die de laatste 100 jaar vaststelden op het vlak van de arbeidsverhoudingen. De voorbije 100 jaar deed het kapitalistisch bestel steeds meer beroep op de mense-

lijke factor én de machine in het economisch-politiek gebeuren. Er werden arbeiders, bedienden, ingenieurs en intellectuele middenlagen gevormd. Evolueren wij nu niet in die richting van automatisch gestuurde systemen van een kleine, multinationalaal georganiseerde elite, met daartegenover een bevolking van werklozen, marginalen die deze totalitaire situatie dreigen te moeten ondergaan als er geen reëel alternatief groeit?

Voor een tewerkstellingsbeleid

Het neo-liberalisme heeft als essentiële beleidsstrategie grondige besparingen op de loonmassa met als gevolg een herschikking van het arbeidsbestel ten voordele van de grote kapitalistische groepen.

Maar het offensief dat de neo-liberalen terzake de jongste jaren met succes hebben kunnen voeren, kunnen zij slechts realiseren met een sociale basis die daartegenover geen verzet biedt en zeker niet de drager is van een globaal alternatief. Nochtans heeft een alternatief maar kansen als ervoor gemobiliseerd kan worden. Komende uit een periode van hoogconjunctuur en hoge tewerkstelling hebben de dominante stromingen van de arbeidersbeweging zich in het kapitalisme genesteld met de illusie dat het de 'welvaartstaat' had gecreëerd en voorgoed de werkloosheid had verbannen.

Het is dan ook niet verwonderlijk dat in dat verlengde tegenwoordig een grote onmacht wordt tentoongesteld om een echt tewerkstellingsbeleid te verdedigen. (Zelfs de strijd van de Westduitse arbeiders voor de 35-uren zonder loonverlies kan tot niet meer inspireren dan een solidariteitsmotie). Zowel ideologisch als in de actie en dat in de politieke praktijk dit nog duidelijker tot uiting komt. Een aantal voorbeelden ter illustratie.

De plannen tot invoering van de tewerkstelling van werklozen in allerlei dubieuze stelsels met grote rechtsonzekerheid komt rechtstreeks uit de arbeidersbeweging (plan-Spitaels en het DAC dat in de studiediensten van het ACW het licht zag). Het klinkt dan ook ongeloofwaardig in allerlei toespraken of alternatieve plannen te spreken over de noodzaak volwaardige arbeidsplaatsen te realiseren als men op regeringsvlak tot niet meer in staat is dan aan 'werklozenbeheer' te doen.

ONDANKS DE DOOR IEDEREEN ERKENDE GROTE PRODUCTIVITEITSSTIJGINGEN BLIJVEN DE MEESTEN IN DE ARBEIDERSBEWEGING (OOK DE GROENE BEWEGING) OP DE NEO-LIBERALE GOLFLENGTE ZITTEN DOOR ALLELEI VORMEN VAN WERKTIJDVERKORTING TE VERDEDIGEN MET FORS INKOMENSVERLIES VOOR DE BEVOLKING.

In het CVP-programma wordt WTV afhankelijk gemaakt van het patronaal 'concurrentie-argument'. ACW-verkozenen stellen WTV voor met fors inkomensverlies. Denk aan het wetsvoorstel M. Smet-L. Dhoore (maart 1983) waarin vooropgesteld wordt om 3/4 jobs in te voeren met een loonverlies van 25%. Denk aan het SP-alternatief, waarin WTV voor een groot deel betaald moet wor-

den door een algemene tewerkstellingsbijdrage voor alle inkomens boven een bruto-maandinkomen van 45.000 frank, terwijl voor de financiering uit vermogensbelastingen amper 7 miljard voorzien wordt.

In die context kan de christen-democraat Hansenne, minister van Tewerkstelling, volop afstemmen op het neo-liberale doel: de deregulering van de arbeidsmarkt, wat in de jongste voorstellen van de begroting 1985 verder gezet wordt.

Nemen we een ander voorbeeld dat illustratief is voor de manier waarop de politieke beroepsklasse aan de macht het werkloosheidsprobleem van de tienduizenden jongeren benadert. Het Jongerencomité voor Werk, dat namens 80 jongerenorganisaties in voorbereiding van de jongerenmars voor werk van 13 mei jl., een open brief stuurde met hun eisen naar de politieke partijen, kregen niet eens antwoord van de CVP, PRL, PVV, FDF, VU en RAD.

Deze voorbeelden tonen aan dat op politiek vlak er ofwel geen interesse bestaat voor de oplossing van de werkloosheid, ofwel de solidariteit bepleit wordt van de actieven met de niet-actieven en er zodoende niet gekomen wordt tot het dwingend organiseren van de solidariteit van de zeer welvarende en van de crisis profiterende banken, holdings, monopolistische groepen...

Wij verwijzen in dat verband naar de hevige reactie van de privé-banken op voorstellen van politici van de arbeidersbeweging tijdens de voorbereidende discussie over de begroting 1985 om de banken te doen tussenkomen in de verlaging van de rentelasten voor het overheidsbudget.

De hulp van de arbeidersbeweging aan het neo-liberale beleid veroorzaakt spanningen in de brede arbeidersbeweging en er leven (vooral nog minoritaire) bekommernissen die het over een andere boeg willen gooien.

Het uitblijven van een tewerkstellingsalternatief is niet alleen een kwestie van politieke praktijk, opvattingen of een daarvoor niet ontvankelijke bevolking. De crisis heeft een mogelijke sociale basis voor (steun aan) een alternatief nog meer versnipperd. Het syndicalisme is georganiseerd geweest, vertrekkende van werknemers die in de arbeidsverdeling een sterke positie innamen (geschoolde arbeiders, grote bedrijven in expansie...). Vooral mannen behoren tot deze sectoren. Vrouwen, gastarbeiders, de jongeren worden in grote mate uitgesloten van jobs die iets betekenen in de machtsverhoudingen tussen arbeid en kapitaal (kleine bedrijven, weinig scholing, sectoren in verval...). Dit alles weerspiegelt zich in de syndicale organisaties die hun slagkracht verliezen als zij rationalisering, sluitingen, afdankingen niet kunnen tegenhouden.

Daarenboven hebben de syndicale organisaties en hun politici zelf meegewerkt aan de steeds verder gaande versnippering met arbeiders- en bediendencentrales (zie conflict bij distributiebedrijf Colruyt tussen arbeiders en bedienden), het wettelijk kader dat de versnippering institutionaliseert met een

verschillende vooropzeg arbeiders-bedienden, de praktijk van onderaan-neming, verschillende juridische statuten van het arbeidscontract, verschillen wat betreft de duur van aanwerving, de duur van de aanwezigheid in het bedrijf, en de opsplitsing van de werkgever in een juridische, economische en bevelvoerende patroon.

Die verdere versplintering maakt solidariteit nog moeilijker, in een tijd dat de deelproblemen maar opgelost kunnen worden als ze als een deel van het geheel gezien worden, inbegrepen de economische ruimte waarin ze hun oplossing moeten krijgen (cfr. de noodzaak aan Europese solidariteit in de strijd voor de 35-uren zonder loonverlies).

Niet aanpassen, wel veranderen

In vorige bladzijden schetsten wij hoe op basis van de toepassing van de nieuwe technologieën een politiek beleid gevoerd wordt dat op grote schaal bespaart op de loonmassa, het inkomen van de werkende bevolking en de sociaal-gerechtigden. Het neo-liberale beleid voert in dat kader een offensieve strategie waartegen de arbeidersbeweging vooralsnog geen gepaste strategie heeft gevonden. Blijkbaar benadert zij het probleem van de nieuwe technologieën als een aanpassingsprobleem. Maar wat nu gebeurt en zich verder zal ontwikkelen is van aard om het probleem veel breder te zien.

Adam Schaff (Pools filosoof en directeur van het Europees Centrum voor Sociaal Onderzoek te Wenen) maakt zich in een interview (vertaling uit het dagblad 'Unita' in 'Drapeau Rouge', februari 1984) zeer ongerust over de onwetendheid van de bevolking voor de grondige veranderingen die met micro-elektronica zich aan het voltrekken zijn: 'Indien zij zouden geïnformeerd zijn, dan zouden ze ontdekken dat zij op een tijdbom reizen. Een bom waarvan het noch wenselijk is, noch de voorkeur verdient haar koers te stoppen, maar die moet gekend en gecontroleerd worden. Zoniet zullen wij met zekerheid in een hel terechtkomen.'

Wij zijn van mening dat in de koers, geleid door de neo-liberale opties, wij een zeer gevaarlijke richting uitgaan en dat daarover grote onrust gepast zou zijn. Onrust die nu reeds partieel tot uiting komt rond problemen van het leefmilieu en de vredesbeweging (en dit grotendeels buiten de traditionele structuren).

Wat betreft de arbeidsverhoudingen verwijzen we naar de grote verschuivingen sinds 100 jaar o.m. onder invloed van het Taylorisme en de steeds groeiende rol van de machine, de technologie in het productieproces. Het fabrieksproletariaat van vroeger is grotendeels verdwenen, daarna drongen de bedienden op, en zij dreigen op hun beurt het slachtoffer te worden van de nieuwste technologieën. Voor de eerste keer is het kapitalistisch groeimodel op weg de menselijke arbeid tot een absoluut minimum te beperken en quasi totaal te vervangen door micro-elektronicasystemen, en dit zowel in de

productie-, diensten- als overheidssector.

Waar nu reeds blijkt hoe destructief het kapitalistisch arbeidsbestel is (leefmilieu, bewapening, slechte werkvoorwaarden, wegwerpproducten en tegelijkertijd gebrek aan producten voor miljoenen armen...), zal dit met robots, computers, nog versterkt worden indien zich geen alternatief kan opdringen.

Een werkgelegenheidsbeleid zal dus zowel op het vlak van de finaliteit als op het vlak van de methoden van productie een alternatief moeten bieden. Terzake leeft reeds heel wat in de arbeidersbeweging, milieubeweging,... maar we zijn nog heel ver af om het neo-liberale beleid te stoppen en er een alternatief voor te bieden.

Aangezien de menselijke activiteit in de productie tot een minimum beperkt zal worden, krijgt de werkgelegenheid in de reproductiesector nieuwe kansen en betekenis. Werken in de dienstverlening, gezondheidssector, onderwijs, perswezen, milieu- en vredeswerk, morele en religieuze begeleiding, recreatie- en competitiesport, kunst en allerlei expressievormen, wijk- en buurtwerk,... zijn even zovele terreinen waarin een alternatief werkgelegenheidsbeleid de rechtse overheersing moet betwisten en vervangen.

Ook hier wordt door de neo-liberalen het 'profijtbeginsel' meer en meer binnengebracht, wordt meer en meer beroep gedaan op niet-betaalde arbeidskrachten. Vrijwilligerswerk en 'zelfhulp' zijn niet meer weg te denken uit het verbale repertorium van de neo-liberalen: Zelfs in bepaalde progressieve kringen worden deze idealen welwillend onthaald. Maar wordt hiermee niet uit het oog verloren dat deze discours, in de huidige politieke context, dient om een inleveringsbeleid te legitimeren? We gaan hier niet in op de verhouding vrijwilligerswerk-professionalisering in de welzijnszorg. Maar, als het neo-liberaal beleid toch het vrijwilligerswerk zo hoog in het vaandel heeft, waarom tolereren zij honderdduizenden marginalen die zich moeten uitputten om psychisch en materieel te overleven? En zou een drastische werktijdverkorting zonder inkomensverlies niet het middel zijn om het vrijwilligerswerk te promoveren? Trouwens, wij menen dat de noties 'vrijwilligerswerk', 'zelfhulp', veel van hun betekenis zouden verliezen indien wij tot een nieuw concept van het begrip arbeid kunnen komen met het oog op de mogelijkheden van deze tijd. In dit verband willen wij ook stellen dat vaak uit onmacht vanuit een frustrerende werkloosheidssituatie, of vanuit een vervreemdend arbeidsbestel samen met de vaststelling dat de menselijke arbeid minimaal gaat zijn in de productiesfeer, sommigen de strijd voor het recht op zinvolle arbeid, voor een ander arbeidsbestel onderwaarden.

De strijd voor het recht op zinvolle arbeid, voor een echt tewerkstellingsbeleid kan een enorme dynamiek op gang brengen voor een alternatief tegen werkloosheid en slechte werkvoorwaarden die de mensen niet alleen het recht op arbeid onthouden, maar ook het recht op participatie en inspraak in de samenleving.

Een echt werkgelegenheidsbeleid is met de grote produktiviteitsstijgingen als gevolg van de nieuwste technologische inbreng zeer wel betaalbaar.

Wij menen dat het loskoppelen van inkomen en arbeid toegeven is aan de

'deregulerende' politiek van de neo-liberalen die maar al te graag de marginalisatie van de werklozen zouden willen institutionaliseren met een basisinkomen. Dat wil niet zeggen dat wij toelaten dat de kapitalistische samenleving de werklozen naar armoede drijft. Daarom moet aan werklozen *in afwachting van een volwaardige, zinvolle job, een menswaardig inkomen* gegeven worden, want zij zijn niet verantwoordelijk en nog veel minder schuldig aan hun eigen situatie.

De strijd voor werkgelegenheid en het recht op arbeid heeft in de huidige stand van de ontwikkeling meer dan ooit emancipatorische mogelijkheden. Maar daarover zullen echter op het politieke vlak grondige beleidsveranderingen nodig zijn, zullen de progressieve krachten een zeer concrete invulling moeten maken voor een ander arbeidsbestel dat baadt in de robots, computers. Zij zullen vooral daarvoor de nodige organisatie- en strijdvormen moeten vinden.

^Zoals historische overzichten aantonen (zie o.m. de bijdrage van E. Scholliers in het VMT, mei 1984) is de werktijdverkorting er nl. gekomen via technische innovaties met de daaruit voortvloeiende produktiviteitsstijgingen en een strijd-bare arbeidersbeweging. Algemeen wordt aanvaard dat nu ook een drastische werktijdverkorting (WTV) een essentiële schakel is in een globaal werkgelegenheidsbeleid. De eis tot werktijdverkorting is een vlag die vele ladingen dekt.

Ook het patronaat en het neo-liberale beleid doen aan werktijdverkorting en wel de meest drastische, nl. het afstoten van honderdduizenden tewerkgestelden tot de status van werkloze. In de arbeidersbeweging wordt de eis tot drastische werktijdverkorting eveneens gesteld, maar ook hier zijn grote verschillen inzake de invulling van deze eis.

Nemen we bijv. het plan-Branson dat op een KWB-studieweekend werd gelanceerd. Het vertrekt van de levenscyclus van een gezin en voorziet twee overgangsfasen in het werken: een aanloopfase met deeltijds werken tussen studietijd en de actieve leeftijd, en een uitlooffase van deeltijds werken naar de pensioenleeftijd waarbij 'de formule soepel moet worden toegepast in respect voor het feit dat de onderneming in het marktgebeuren opereert.'

In ACV-documenten (bijv. ACV-congres nieuwe technologieën, maart 1983 of LBC-congres mei 1981) worden interessante stellingen ingenomen i.v.m. het verdelen van de arbeid parallel met de produktiviteitsstijgingen, enz... Maar de illusie wordt nog steeds gekoesterd dat dit alles kan gerealiseerd in het kader van het klassieke overlegssyndicalisme. (Tot welke resultaten overleg zonder voorafgaandelijke interprofessionele actie leidt, leren ons de resultaten van de 5-5-3-operatie, de resultaten van het huidige ontwerp sociaal akkoord, en de cijfers van de steeds stijgende werkloosheid ondanks grote produktiviteitsstijgingen). Daarenboven zit de christen-democratie volledig op het neo-liberale spoor en is zij met de christen-democratische minister van Tewerkstelling Hansenne, de eerste uitvoerder van de neo-liberale concepten tot 'de-

regulering van de arbeidsmarkt'.

Eerder stelden we reeds dat ook in socialistische politieke kringen werktijdverkortung aan inlevering gekoppeld wordt, wat in de socialistische vakbond niet door iedereen beaamd wordt. Tegenover die vooralsnog dominante stromingen in de arbeidersbeweging wijken de stellingen af van bijv. Links, LBC, ABVV-kringen, de KAJ, Waalse ACW, en gaan deze stromingen veeleer in de richting van een *veranderingsstrategie* vnl. in hun voorstellen voor de mobilisatie van de financiële middelen om WTV te betalen en de verwerping van de mechanismen van het kapitalistisch groeimodel.

In de toepassing en financiering van de WTV dienen o.i. prioritair de welvarende monopolistische sectoren te worden aangepakt. Naarmate het bewustzijn groeit dat dit objectief mogelijk is zal ook de tolerantie t.o.v. het door de neo-liberalen opgelegde inleveren van de werkende en andere bevolkingsgroepen afnemen. Zover zijn we nog niet, hoewel de massale beweging voor de 35-urenweek zonder loonverlies en mét bijkomende aanwerving in de Duitse Bondsrepubliek bewijst dat er een mobiliseerbaar potentieel bestaat, maar dat de Europese solidariteit tevens essentieel is om te kunnen winnen.

In arbeidsintensieve sectoren vnl. KMO's is in het doorvoeren van WTV voorzichtigheid geboden aangezien de sociale lasten hier zeer hoog zijn. Het valt op dat vanuit academische kringen WTV-modellen worden naar voor geschoven die grosso modo op de maat gesneden zijn van de kapitalistische groepen. We denken vooral aan het Palasthy-model dat, vertrekkend van de onderbenutte productiecapaciteit, een model uitwerkt om het kapitaal maximaal te doen renderen via veralgemening van ploegenwerk en de stijging van de privé-consumptie. (Dit model werkt inspirerend voor het huidig regeringsbeleid).

Daarnaast heb je het zogenaamde Rovak-model (wat staat voor Roterende Vakantie) dat zijn oorsprong vindt in de toeristische industrie, uitgewerkt is door de UIA, en dat we reeds eerder hebben besproken in de Rode Vaan.

Deze modellen zijn in essentie kapitaalsgerichte voorstellen met heel wat nadelige (Palasthy) en soms voordelige bijverschijnselen voor de bevolking. De volledig benutte productiecapaciteit moet dan afgezet worden in een stijgende consumptie. Hiermee blijft men in de spiraal van het kapitalistische groeimodel meedraaien en deze modellen zijn geen alternatief. Daarenboven onderschatten, of rakeñ zij slechts zijdelings (Rovak) de politieke aspecten aan van de problemen van werkloosheid en werktijdverkortung.

Naast de strijd voor WTV lijkt ons de rol van de overheid zeer belangrijk. In de neo-liberale deregulatiestrategie is het regeringswerk niet te onderschatten, zoals wij vroeger stelden. De rol van de overheid voor een werkgelegenheidsbeleid kan belangrijk zijn. En wel op de volgende terreinen: de uitbouw van een Vlaams reconversieplan waarbij voorrang gegeven wordt aan sociaal

nuttige, duurzame en energiebesparende productie. Niet alleen op het vlak van het leefmilieu, energiebesparing, enz... is nog alles te doen maar evenzeer in de omschakeling van de bewapeningsindustrie tot een arbeidsintensieve vredesindustrie. Dat dit geen utopie maar afhankelijk is van de politieke wil, bewijst ons de reconversie van de oorlogsindustrie naar civiele productie na de tweede wereldoorlog. Daarenboven is deze omschakeling meer dan ooit een politiek probleem aangezien de overheid voor de militaire productie de grootste afnemer is.

In de arbeidersbeweging leven her en der ideeën daarover maar om ze op het vlak van het globale eisenniveau te brengen is terzake nog heel wat te doen. Nochtans bieden deze eisen heel wat perspectieven voor een veranderingsstrategie aangezien vele duizenden Vlamingen ethisch-emotioneel gemotiveerd zijn rond het vredesvraagstuk (zie de massabetogingen van eind vorig jaar). Om de overheid haar rol inzake werkgelegenheid optimaal te laten spelen dient een Tewerkstellingsfonds opgericht en gespijsd te worden door de resultaten van de strijd tegen de grote belastingsfraude, het belasten van grote fortuinen, het opleggen van een verplichte lening aan de banken tegen lage intrest,... kortom: het dringend organiseren van de solidariteit van de zich op de crisis verrijkende monopolistische sectoren.

Daarenboven moet de overheid echte controle uitoefenen op de inbreng van gemeenschapsgelden in de privé-sector en dient deze inbreng functie te zijn van het behoud of uitbreiding van de tewerkstelling.

Heel wat arbeidsplaatsen zouden kunnen gevrijwaard en geschapen worden indien een expansief overheidsbeleid gevoerd zou worden. Terzake moeten opties genomen worden waarbij het algemeen belang prioritair is en niet het winstbejag van enkele financiële en industriële groepen.

Dat betekent ook dat een einde komt aan de socialisering van de verliezen en de privatisering van de winsten.

Op het jongste ACOD-congres werden in verband met functionering van overheidsbedrijven zinnige voorstellen gedaan. Toch stellen zich i.v.m. relatie bevolking-overheidsdiensten heel wat problemen die niet allemaal te herleiden zijn tot de anti-overheidscampagnes van de neo-liberale propaganda. We verwijzen naar de bureaucratisering, gebrekkige democratische controle van gebruikers en personeel op overheidsdiensten, verschijnselen van syndicale machtsposities die niet bijdragen tot het efficiënt functioneren van het overheidsapparaat...

Naast de strijd voor werktijdverkorting, de rol van de overheid, ligt o.i. een belangrijke taak weggelegd voor de werklozen zelf. Op dit moment tellen we 800.000 werklozen en werkzoekenden. Sedert een aantal jaren gaan deze meer en meer over tot zelforganisatie. (Op initiatief van de Vlaamse regering werd een inventaris gemaakt van zo'n 110 werklozeninitiatieven). Al deze ini-

tiatieven komen grosso modo neer op een vorm van werklozenbegeleiding. Ze doorbreken enigszins het door het neo-liberaal beleid opgelegd gedwongen niets-doen.

Hoe dan ook, met de voortdurende werkloosheid kan de autonome organisatie van werklozen een belangrijke hefboom worden om het stellen van de noodzaak werkgelegenheid te creëren. Wanneer werklozenwerking geen middel is om goedkope arbeidskrachten te recrutereren, maar een vertrekpunt is voor meer inzicht in de politieke dimensie van het probleem gekoppeld aan aangepaste actievormen, dan wordt deze werklozenwerking meer dan een recuperatiemodel. (De 80 organisaties die samenwerken in het kader van het Jongerencomité voor Werk zijn daarvan een positieve illustratie). De moeilijkheden terzake mogen nochtans niet onderschat worden (zie ook de bijdrage van F. Mortier in het VMT van mei 1984 over de politieke organisatie van werklozen). Zowel op psychologisch vlak als op vlak van de traditionele structuren die mentaal en organisatorisch niet ingesteld zijn op het verschijnsel van 800.000 werkzoekenden vermits zij overwegend bestaan uit én hun doelpubliek halen bij de actieve bevolking.